

Cilt/Volume 2, Sayı/Issue 3, Ocak /January 2020, ss. 179-184.

Geliş Tarihi–Received Date: 17.12.2019 Kabul Tarihi–Accepted Date: 19.01.2020

ARAŞTIRMA MAKALESİ – RESEARCH ARTICLE

KIRIMLI DEVLET SULTAN HANIM'IN MUHALLEFATI

(17. YÜZYILIN İKİNCİ YARISI)

ZEYNEP ÖZDEM KÖSE*

ÖZET

Kırım Yarımadası çok eski tarihlerden beri çeşitli kavimlerin uğrak yeri olmuş; Hunlar, Hazarlar, Kıpçaklar, Altınordu Devleti, Kırım Hanlığı ve Osmanlılar bu bölgede kalıcı izler bırakmışlardır. 17. yüzyılda bölgede Osmanlı Devleti'ne bağlı Kırım Hanlığının güçlü bir hâkimiyeti söz konusudur. Bu dönemde hem Osmanlı kanunları işlemekte hem de Altınordu'dan kalan bazı ananeler yaşatılmaktadır. Varlığını güçlü bir şekilde hissettiren kabile aristokrasisi bunlardan biridir.

17. yüzyılın ikinci yarısında hanlığın merkezi Bahçesaray'da yaşamış Devlet Sultan Hanım bu kabilelerden birine mensup bir mirzanın eşidir ve o tarihler için şehrin zenginleri arasında yer almaktadır. Bu çalışmada onun vefatından sonra geride bıraktığı mallar (muhallefati) incelenecek ve böylece o dönemlerde yaşayan kadınların hangi mal varlıklarına sahip oldukları hakkında genel bir değerlendirmeye varılacaktır. Bu şekilde çalışmanın Kırım tarihi, kadın tarihi, sosyal ve ekonomik tarih incelemelerine katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kırım, Hanlık, Kadın, Mirza, Muhallefati.

THE INHERITANCE OF THE CRIMEAN DEVLET SULTAN HANIM

(THE SECOND HALF OF THE 17th CENTURY)

ABSTRACT

The Crimean Peninsula has been frequented by various tribes since ancient times; The Huns, the Khazars, the Kipchaks, the Golden Horde State, the Crimean Khanate and the Ottomans left permanent traces in this region. In the 17th century, the Crimean Khanate, annexed by the Ottoman Empire, had a strong dominance in the region. During this period, both the Ottoman laws and some other traditions of Golden Horde were kept alive. The tribal aristocracy which makes its presence felt strongly is just one of them.

Devlet Sultan Hanım, who lived in the center of the khanate, namely in Bahçesaray, in the second half of the 17th century, was the wife of a mirza descending from one of these tribes and was one of the wealthiest people in the city in those times. In this study, her inheritance will be examined and thus a general evaluation will be made about which assets the women living in those periods had. It is hoped that this study, will contribute to the study of Crimean history, women's history, social and economic history.

Key Words: Crimea, Khanate, Woman, Mirza, Inheritance.

GİRİŞ

Batı ve güneyden Karadeniz, doğu ve kuzeyden Azak Denizi ile çevrili, kuzeyden Orkapı berzahıyla ana karaya bağlanan, Kırım Türklerinin Yeşil Ada ismini verdikleri Kırım Yarımadası tarih boyunca özellikle Asya içlerinden gelen çeşitli kavimlerin uğrak yeri olmuştur. Yarımada'nın en eski sakinlerinin Taurular olduğu ileri sürülmektedir. MÖ 8. yüzyılda Kırım'ın bozkır kesimi İskitler tarafından iskân edilmiştir. Daha sonra buraya Kimmerler gelmiştir. Kırım'daki ilk Yunan kolonileri ise MÖ 6. yüzyılda kurulmuştur. Ancak Yunanlılar içerilere nüfuz edememişlerdir. Sahil kolonileri MÖ 1. ve MS 4. yüzyıllarda Roma idaresi altındadır. İç kesimlerde ise İskitlerle beraber Sarmatlar bulunmaktadır. 4. yüzyıldaki Got saldırıları, ardından Hunların Kuzey Avrupa'ya inişleri sırasında Kırım sahillerine Sarmatlara bağlı Alan grupları yerleşmiştir. Bu gruplardan bir kısmı Hunlarla beraber Avrupa'ya yönelik akınlara karışmış, bir kısmı Kırım bölgesinde dağlık alanlarda, yaylalarda ve sahil kesiminde kalmıştır. Gotlar dağlık alanlarda, kendi şehirlerinde muhtar idareler kurmuşlardır.

* Öğretim Görevlisi Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Bodrum Denizcilik Meslek Yüksek Okulu, E:posta: zeynepozdem@mu.edu.tr

Ancak bu durum 7 ve 8. yüzyıllarda başlayan Hazar hâkimiyetiyle sona ermiştir. Hazarlar 8. yüzyılda Kırım'ı bütünüyle kontrolleri altına almışlardır.¹ Özellikle Çufutkale (Kırkyer-Kırker)'de yerleşmiş olan Alanların, şehri ellerinde tutmak için kuvvetli müdafaalarda bulunmaları onların güçlü bir varlığı olduğunu göstermektedir.² Hazar hâkimiyetiyle birlikte, iç kesimlerde resmî olarak teorik anlamda süren Bizans hâkimiyeti de son bulmuştur.³ Hazarların yıkılışından sonra Kırım'da Hazaria denilen küçük bir devlet ayakta kalmıştır. Hazarlar aynı zamanda Taman Yarımadası'nda Taman-Tarhan şehrini kurmuşlardır. Dinyeper ve Karadeniz yoluyla gelen İskandinav korsanları 1016'da bu şehri ele geçirmişlerdir. Hazarların yıkılışının ardından Peçenekler Kırım'a kadar bozkır alanlarda yerleşmişlerdir. Hazarların bakıyeleri olan Musevi Karayim Türkleri hanlık zamanında da Kırım'da yaşamışlardır ve bunların merkezi Çufutkale'dir.⁴

Hazarlar ve Peçeneklerden sonra, bütün Kırım'da, 11. yüzyıl ortalarından 13. yüzyıl ortalarına dek sürecek Kıpçak (Kuman) hâkimiyetinin yaşandığı dönem gelmektedir. Bugünkü Güney Rusya'yı, Ukrayna'yı ve Kırım Yarımadası'nın kuzeyini kaplayan geniş bozkırları içine alan sahaya Araplar ve İranlılar Deşt-i Kıpçak adını vermişlerdir. Bu bölgelere kendilerinden evvel gelmiş olan Bulgar, Hazar, Avar ve Peçenek Türklerini de idareleri altına almışlardır. O sıralarda Ruslar küçük prenslikler halinde yaşamaktadırlar. Kasaba ve köyler meydana getirmişlerdir. Sürekli Bulgar ülkesine baskın ve soygun yapıp memleketlerine dönmektedirler. Kumanlar onların karşısına önemli bir güç olarak çıkmıştır. Bu defa Kumanlar Rus prensliklerine baskınlar yapmaya ve aldıkları esirleri satmaya başlamışlardır.⁵

Altınordu Devleti'nin 1241 yılında kurulmasıyla, 13. yüzyılda bölgede Altınordu hâkimiyeti devri başlamıştır. Kırım; Altınordu Devleti'nin en zengin, medeni, ticarete açık ve elverişli şehir ve limanları çok olan bir bölgesidir. Bu limanlara Akdeniz ve Karadeniz'den gelen gemiler çeşitli mallar getirmekte ve buradan da çeşit çeşit mal alıp götürmektedirler. Toprağın bereketliliği, otların ve yemişlerin çeşitliliği ve lezzeti, tahılların bolluğu yüzünden de devletin en zengin köşesidir.⁶ Ceneviz ve Venedikliler de Altın Orda Devleti zamanında, ticaret yapmak için Kefe ve Suğdak'ta önemli koloniler kurmuşlardır.⁷

Kuvvetli Altın Orda nüfuzunun ardından 1441'lerde Kırım Hanlığı dönemine girilmiştir. Altın Orda Devleti'nin çözülme sürecinde, devlet içinde tahtı ele geçirme mücadelesi başlamıştır. Bu mücadele sırasında Hacı Giray bağımsız bir Kırım Devleti kurmaya çalışmıştır. Bunun için komşuları ve Altın Orda'nın komşuları arasında mümkün olduğunca çok Tatar kabilesi ve asilzadesini kendi tarafına çekmesi gerekmiştir. Altın Orda Devleti'nin çözülmesi üzerine Hacı Giray 15. yüzyılın ilk yarısında Kırım'da bağımsızlığını ilan etmiştir. 1441 yılında hanlığın özel paralarını bastırmıştır. Giray unvanını alan Kırım hanlarının sülalesi Cengizhan soyuna dayanmaktadır. Altın Orda hanlarının Hacı Giray'ın bağımsızlığına son vermemeleri, birçok önemli Tatar kabilesinin Hacı Giray'ın topraklarına göç etmesine neden olmuştur. 1453'le 1466 arasında üç büyük kabile (Şirinler, Barınlar ve Kongiratlar) batıya göç etmişlerdir. Altın Ordu hükümdarları geçmişte bu kabilelerin desteğine dayanmışlardır. Bu ileri gelen kabilelerin Kırım Hanlığı'na sadakatlerini sunmaları Kırım hanlarının durumunu güçlendirmiştir. Kabilelerin göçleriyle yarımadadaki Tatar nüfusu artmış, hana büyük bir ekonomik güç sağlanmış; ama hanlığa, geçmiş yıllarda Altın Orda'nın başına bela olan iç zayıflıkları da getirmiştir. Bunlar, kabile reislerinin hana karşı kudret ve bağımsızlık iddiaları olacaktır. Hanlığın son günlerine kadar Kırım'ın politik hayatının en belli başlı unsuru iç mücadeleler olmuştur. Hacı Giray döneminin (1441-1466) son bulmasıyla yoğun bir iç savaş dönemi başlamıştır. Bu mücadelelere ancak 1475'te Osmanlı Devleti'nin Kırım Yarımadası sahillerini fethetmesi ve birkaç sene sonra hanlar üzerinde de politik üstünlük sağlamasıyla son verilecektir.⁸ Ancak han her zaman kabileleri dikkate almak zorunda kalacaktır.

Kefe ve diğer Kırım sahillerinin 1475 yılında Osmanlı hâkimiyetine geçmesiyle birlikte Kırım, siyasi hâkimiyet anlamında; doğrudan Osmanlı idaresindeki bölge ve Osmanlı Devleti'ne bağlı hanlık ülkesi olmak üzere iki kısma ayrılmıştır.⁹ Kerç'ten itibaren; Suğdak, Yalta, Akkirman gibi limanların çevresindeki arazi ile birlikte çok ince bir sahil şeridini içine alan Kefe sancak/eyalet¹⁰ merkezli bölge Osmanlı'ya doğrudan bağlı olan yerdir. Buranın kuzeyindeki, Bahçesaray merkezli dağlık ve bozkır alan ise Osmanlı Devleti'ne bağlı Kırım Hanlığı'na aittir.¹¹ Kırım Hanlığı sınırları içerisinde merkez Bahçesaray başta olmak üzere, Gözleve,

¹ Halil İnalçık, Hakan Kırım, "Kırım", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 25, Ankara 2002, s. 448.

² Ethem Feyzi Gözaydın, *Kırım, Kırım Türklerinin Yerleşme ve Göçmeleri*, Vakıf Matbaası Yayınları, İstanbul 1948, s. 20.

³ Yücel Öztürk, *Osmanlı Hakimiyetinde Kefe (1475-1600)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 1.

⁴ İnalçık-Kırım, agm, s. 448-449.

⁵ Müstecib Ülküsal, *Kırım Türk-Tatarları (Dünü-Bugünü-Yarını)*, Baha Matbaası Yayınları, İstanbul 1980, s. 9-10.

⁶ Ülküsal, *age*, s. 9-10.

⁷ İnalçık-Kırım, agm, s. 448-449.

⁸ Alan Fisher, *Kırım Tatarları*, Çev. Eşref B. Özbilen, Selenge Yayınları, İstanbul 2009, s. 17, 19, 21, 22; Ülküsal, *age*, s. 25-26.

⁹ Ahmet Nezihi Turan, "Kırım Hanlığı Kadı Sicilleri Hakkında Notlar", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 9, İstanbul 2003, s. 1.

¹⁰ Tımar sisteminin uygulandığı yani salyanesiz eyaletlerden olan Kefe Eyaleti 1568'e kadar bir sancaktır ve Rumeli Beylerbeyliği'ne bağlıdır. 1568'de ayrı bir eyalet haline getirilmiştir. Halil İnalçık, "Eyalet", *DİA*, C. 11, İstanbul 1995, s. 549. Örneğin Kanuni Sultan Süleyman şehzade iken 1509'da Kefe valiliğine tayin edilmiş ve üç yıl Kefe'de sancakbeyliği yapmıştır. Bkz. Feridun Emecen, "Süleyman I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C. 38, İstanbul, 2010, s. 62.

¹¹ Öztürk, *age*, s. 6.

Karasubazar, Akmesic, Eski Kırım (Solhat), Şeyheli, Karakurt, Ferahkirman (Or), Dibtarhan, Şirin kazaları gibi elliye yakın kaza yer almaktadır. Bu kazaların başında kadılar yer almaktadır, kadınların başı kazaskerdir. Bahçesaray kadısı aynı zamanda kazasker statüsündedir. Kadılar han adına, han berati ile görev yapmakta, teklif, tayin, terfi ve azil gibi işlemleri, divan üyesi olan hanlık kazaskeri tarafından yürütülmektedir.¹² Aslında han veya kabile reisleri tarafından yapılan tayinler, şeklen kazasker tarafından onaylanmaktadır.¹³ Doğrudan Osmanlı Devleti'ne bağlı bölgelerin kadınlarının atamaları ve her türlü resmi işlemleri ise Rumeli Kazaskerliği tarafından yapılmaktadır.¹⁴

Bu çalışmada Kırım'ın Osmanlı'ya bağlı olduğu hanlık döneminde Bahçesaray'da yaşamış, Kırım'ın kabile aristokrasisine malik Bahadırşah Mirza'nın zevcesi Devlet Sultan Hanım'ın vefatından sonra geride bıraktığı malları (muhallefat, tereke) hakkında bilgi verilecektir. Böylece 17. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış bir kadından hareketle o dönem kadınlarının hangi mal varlıklarına sahip oldukları hakkında genel bir değerlendirme yapılacaktır. Devlet Sultan Hanım'ın terekesinin seçilmiş olmasının nedeni 17. yüzyılın ikinci yarısına ait şerhiye sicilleri üzerine yapılan araştırmada¹⁵ Devlet Sultan'ın Bahçesaray'ın en varlıklı kadını olduğunun tespit edilmesi ve bir mirza eşi olmasıdır.

Devlet Sultan Hanım'ın Muhallefatı

Devlet Sultan Hanım, 17. yüzyılın ikinci yarısında Bahçesaray'da yaşamış, H. 1098/M.1686-1687 yılında vefat etmiş bir Türk kadınıdır. Eşi Bahadırşah Mirza'dır. Bahadırşah Bik Bahçesaray'ın varlıklı isimlerinden biridir.¹⁶ Devlet Sultan'ın Melekşah ve Cihan Sultan isimlerinde iki kızı, Kadirşah ve Muhammet ismini taşıyan iki oğlu vardır. Sahip oldukları eşi ve çocukları arasında dağıtılmış, Devlet Sultan'dan kısa bir süre sonra da eşi Bahadırşah Mirza vefat etmiştir.

Devlet Sultan'ın muhallefatına göre toplam mal varlığı 4666 kuruş olarak tespit edilmiştir.¹⁷ Eşyaları içerisinde giyecek, ev eşyaları, takıları, hayvanları ve köleleri mevcuttur. Herhangi bir gayrimenkulü bulunmamaktadır. Döneminde yaşayan, reayadan Bahçesaraylı kadınlar içerisinde varlık durumu açısından ilk sırada yer almaktadır.

Bu dönemde kadınların servetleri erkeklere oranla daha azdır. Servet dağılımında kadınların servetlerinin 5000 kuruşun üzerine çıkmadığı gözlenmiştir. Nitekim en varlıklı Devlet Sultan Hanım'ın toplam serveti 4666 kuruştur. Erkeklerde durum daha farklıdır, onlar daha fazla servete maliktirler. Erkeklerin servetlerini ağırlıklı olarak ev, saray, bahçe, tarla, arazi, dükkân, hamam, değirmen gibi gayrimenkul mallar, köleler ve hayvanlar oluştururken kadınlarınkini ağırlıklı olarak ziynet eşyaları ve kocalarından alacakları mehr-i müecceller meydana getirmektedir. Yüksek meblağlı terekelerin bazılarında bunlara ek olarak ev, arazi, bahçe gibi gayrimenkuller, köleler ve hayvanlar yer almaktadır. Köle sahibi kadınlarla mal varlıkları arasında doğrudan bir ilişki vardır. 17. yüzyılın ikinci yarısında Bahçesaray'da en fazla köle sahibi ilk dört isim (Bikzade, Alemhan Bikeç, Ziyade Sultan Hanım ve Güneşhan Bike) şehrin en zengin beş kadını arasında yer almaktadır.¹⁸

Tablo 1. Bahçesaray'ın En Varlıklı İlk Beş Kadını

Sıra No	Adı	Köle Sayısı	Toplam Tereke Miktarı
1	Devlet Sultan Hanım	7	4666 kuruş
2	Alemhan Bikeç	14	4248,28 kuruş
3	Ziyade Sultan Hanım	13	2985 kuruş
4	Güneşhan Bike	10	2629,4 kuruş
5	Bikzade	21	2448 kuruş

¹² Turan, agm, s. 2.

¹³ Fisher, age, s. 38.

¹⁴ Turan, agm, s. 2.

¹⁵ 17. yüzyılın ikinci yarısına ait Kırım şerhiye sicilleriyle ilgili yapılmış çalışma için bkz. Zeynep Özdem Köse, *Kırım Hanlığı'nda Kölelik (1648-1699)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş 2017.

¹⁶ Bahadırşah Mirza'nın tereke dökümü için bkz. KŞS, 27, s. 64b, 65, 66a.

¹⁷ Devlet Sultan Hanım'ın tereke dökümü için bkz. KŞS, 27, 64a.

¹⁸ Özdem Köse, agt, s. 189. Erkek ve kadınlar için tespit edilmiş bu miktar reaya için geçerlidir.

KIRIMLI DEVLET SULTAN HANIM'IN MUHALLEFATI

Devlet Sultan Hanım'ın yedi kölesinden altısı erkek biri kadındır. Kadın köle Gülboy isimli cariye olup iki küçük erkek kölenin de anneleridir. Bu köleler "Gülboy'un iki küçük veledi" şeklinde kaydedilmiştir. Âdet olduğu üzere küçük yaştaki köle çocuklar belirli bir yaşa gelinceye kadar annelerinden ayrı bırakılmamaktadırlar. Erkek kölelerden ikisi çoban olarak belirtilmiştir. Devlet Sultan'ın 94'ü toklu toplam 230 koyunu ve 100'ü kısır 220 keçisi vardır. 344 kuruş 60 sim akçe değerindeki (terekenin % 7, 3'ü) bu hayvanlara Vasil adlı iki köle çobanlık yapmaktadır. Bu çobanlardan biri Gülboy'un kocasıdır. Köleler içerisinde değeri en yüksek olan en genç köle gulam Şahin ile Gülboy'un eşi olmayan Vasil adlı çobandır. Kazak kölenin total olması nedeniyle değeri daha düşüktür. Kölelerin toplam mal varlığı içindeki değeri 360 kuruş olup yüzde olarak % 7,7 yapmaktadır. Köleleri tablo halinde verecek olursak:

Tablo 2. Muhalefatta Kayıtlı Köleler ve Kıymetleri

Kadın	Erkek	Çocuk
Gülboy nam Cariye (60 kuruş)	Vasil nam çoban (100 kuruş) Vasil nam çoban (50 kuruş) Topal kazak (20 kuruş) Şahin nam gulam (100 kuruş)	2 erkek çocuk (30 kuruş) (Cariyenin evlatları)

Muhallefatın büyük kısmını (% 77'si) 3600 kuruşluk mehr-i müeccel oluşturmaktadır. Yani Devlet Sultan Hanım'ın Bahadır Mirza'yla evlenirken kocasından almadığı, sonraya bıraktığı mehirdir.

Ziynet eşyaları aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere toplamda 90 kuruş yapmakta olup terekenin %2'sini oluşturmaktadır.

Tablo 3. Muhalefatta Kayıtlı Ziynet Eşyaları ve Kıymetleri

Ziynet Eşyası	Kıymeti
Cevahir¹⁹ bilezik	40 kuruş
Cevahir kuşak başı	30 kuruş
Gümüş düğme	2 kuruş
Üç sırma düğme	30 sim akçe
Küpe	15 kuruş
Bir miktar altın ve taş	2 kuruş

Geriye giyecekler ve çeşitli ev eşyaları kalmaktadır. Bunlar da terekenin % 6'sını oluşturmaktadır. Aşağıdaki tablo incelendiğinde o dönemde kullanılan giyecekler, ev ve mutfak eşyaları hakkında bilgi sahibi olunacaktır.

Tablo 4. Muhalefatta Kayıtlı Giyecekler ve Çeşitli Ev Eşyaları

Eşyalar	Kıymeti
Gülâbdan- buhurdan	30 kuruş
Kahve peşkiri	3 kuruş
Kadife yayma (ufak-tefek şeylerin serilmesine yarayan bez)	6 kuruş

¹⁹ Cevahir; pırlanta, yakut, zümrüt, elmas gibi değerli taş anlamına gelmektedir.

Diger köhne kadife yayma	3 kuruş
Köhne bohça	20 sim akçe
Orta makadı (oturulacak şey)	20 kuruş
Köhne yan makadı	23 kuruş
Keçe	3 kuruş
Büyük tencere, kazan	3 kuruş, 20 sim akçe
Köhne küçük tencere, kazan	90 sim akçe
Kapaklı sahan	6 kuruş
Kapaksız lenger (yayvan ve derinliği az, geniş, büyük bakır kap)	4 kuruş
Tepsi	4 kuruş
Bakır sini	1 kuruş
Leğen	1,5 kuruş
Köhne küçük leğen	60 sim akçe
Köhne tabe (tava)	20 sim akçe
Köhne büyük pekmez tabesi	3 kuruş
Güğüm	1 kuruş
Köhne sandık	2 kuruş
Diğer köhne sandık	1 kuruş
Yastık	40 sim akçe
Serâser (baştanbaşa kaplayan) takye (takke)	4 kuruş
Hilat (kaftan)	40 kuruş
Ferace	6 kuruş

Ziyet eşyaları kızlar arasında paylaşılmıştır. Giyecekler ve ev eşyalarından herkes nasibini almıştır. Kölelerden Şahin gulam Muhammet Mirza'nın, Vasil çoban Kadirşah'ın, Cariye Gülboy ailecek (kocası Çoban Vasil ve iki çocuğu) Cihan Sultan'ın payına düşmüştür. Böylece köle statüsündeki aile birbirlerinden ayrı düşmemiştir. Topal kazağın ise kimin olduğu belirtilmemiştir.

SONUÇ

17. yüzyılın ikinci yarısında Kırım Hanlığı'nın merkezinde yaşamış Devlet Sultan Hanım reayadan bir isim ve bir mirza eşidir. Bahçesaray'da yaşayan reayalar arasında şehrin en varlıklı kadını olduğu tespit edilmiştir. Bunda bir mirza eşi olmasının büyük payı vardır. Muhallefatı incelendiğinde mal varlığı olarak köleleri, hayvanları, ziyet eşyaları, çeşitli ev eşyaları, giyecekleri ve eşi Bahadırşah Mirza'dan alacağı yüklü mükterda mehr-i müecceli olduğu belirlenmiştir. Yüzdeye vurulduğunda % 77 oranı ile mal varlığının büyük bir kısmını alacağı bu mehir oluşturmaktadır. Bu duruma kadın terekelerinde sıklıkla rastlanılmaktadır. Geriye kalan malları arasında sırasıyla köleleri, hayvanları, giyecek ile ev eşyaları ve çeşitli ziyet eşyaları gelmektedir. O dönemlerde kadın terekelerinde kölelerin, hayvan sürülerinin ve ziyet eşyalarının bulunması o kadının varlıklı birisi olduğuna işaret eder. Varlıklı kadınların bir kısmında bağ, bahçe, tarla, ev gibi gayrimenkuller de bulunmaktadır. Ancak Devlet Sultan Hanım'ın herhangi bir gayrimenkulü mevcut değildir.

Alacağı mehirden sonra kıymet bakımından ikinci sırada yer alan meta olarak tespit edilen köleler, o dönemin sosyal ve ekonomik hayatının vazgeçilmez unsurlarıdır. Devlet Sultan Hanım da yedi kölesinden ikisini çoban olarak istihdam etmektedir. Gülboy cariye onun ev işlerindeki yardımcısıdır. Topal kazak ve Şahin gulam da ev, tarla, bahçe, çarşı ve pazardaki çeşitli işlerle ilgilenmektedirler. Gülboy cariyenin çocukları küçük oldukları için annelerinin yanında yaşamaktadırlar. Doğal olarak Devlet Sultan Hanım'ın iş anlamında onlardan herhangi bir beklentisinin olmadığı düşünmek zor olmasa gerektir.

Evdeki eşyalar ve giyeceklerden o gün kullanılan eşya ve kıyafetler hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. Bakır sini, tepsi, sahan, lenger, güğüm, tava, tencere, kazan, peşkir, keçe, gülabdan, buhurdan, yastık, sandık, kaftan ve ferace bunlar arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

KŞS: Kırım Hanlığı Şeriyye Sicilleri, Cilt/Defter No: 13, 23a, 27, mikrofilm, İsmail Gaspıralı Kütüphanesi, Simferopol-Kırım.

Araştırma ve İncelemeler

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2008.

EMECEN, Feridun, "Süleyman I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 38, İstanbul 2010, s. 62-74.

FISHER, Alan, *Kırım Tatarları*, Çev. Eşref B. Özbilen, Selenge Yayınları, İstanbul 2009.

GÖZAYDIN, Ethem Feyzi, *Kırım, Kırım Türklerinin Yerleşme ve Göçmeleri*, Vakıf Matbaası Yayınları, İstanbul 1948.

İNALCIK, Halil, "Kırım", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara 2002, s. 447-465.

İNALCIK, Halil, "Eyalet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul 1995, s. 548-550.

ÖZDEM KÖSE, Zeynep, *Kırım Hanlığı'nda Kölelik (1648-1699)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş 2017.

ÖZTÜRK, Yücel, *Osmanlı Hâkimiyetinde Keefe (1475-1600)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

ŞEMSEDDİN SAMİ, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1999.

TURAN, Ahmet Nezih, "Kırım Hanlığı Kadı Sicilleri Hakkında Notlar", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S. 9, İstanbul 2003, s. 1-16.

ÜLKÜSAL, Müstecib, *Kırım Türk-Tatarları (Dünü-Bugünü-Yarını)*, Baha Matbaası Yayınları, İstanbul 1980.